ואפילו הזיק עד שלא חב בעל חוב קדים ש"מ [א]א"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לא לעולם אימא לך מה שגבה גבה ושאני התם דא"ל אילו גבך הוה לא מינך הוה גבי ליה דהאי תורא דאזקן מינה משתלמנא: ת"ר [ב]שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו בחמשים זוז ושבח ועמד על ארבע מאות זוז שאלמלא [ג](לא) הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז [ג]נותן כשעת הנזק [ד]כחש כשעת העמדה בדין [ה]שבח מזיק נותן לו כשעת הנזק כחש כשעת העמדה בדין אמר מר שבח מזיק נותן כשעת הנזק מני ר' ישמעאל היא דאמר [ג]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה אימא סיפא כחש כשעת העמדה בדין * אתאן לר"ע [ז]דאמר שותפי נינהו רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע לא כולה ר"ע היא והכא במאי עסקינן [ח]כשפיטמו אי כשפיטמו אימא רישא שבח ועמד על ד' מאות זוז נותן לו כשעת הנזק אי כשפיטמו צריכא למימר אמר רב פפא [ט]רישא משכחת לה בין דפטמה פטומי בין דשבחא ממילא ואצטריך לאשמועינן דהיכא דשבחא ממילא נותן לו כשעת הנזק סיפא לא משכחת לה אלא כשפטמו כחש כשעת העמדה בדין כחש מחמת מאי אילימא דכחשא מחמת מלאכה לימא ליה את מכחשת ואנא יהיבנא אמר רב אשי [י]דכחש מחמת מכה דא"ל * קרנא דתורך קבירא ביה: **מתני'** שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר [1]ומכרו את השור החי וחצו את כספו א"ל רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור החי וחצו את כספו ולא קיימת וגם המת יחצון ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת: **גמ'** ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה אלא שור שוה מאתים שנגח לשור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלא מה אני מקיים וגם את המת יחצון פחת שפחתו מיתה מחצין בחי מכדי בין ר"מ בין רבי יהודה האי מאה ועשרים וחמשה שקיל והאי מאה ועשרים וחמשה שקיל מאי בינייהו אמר רבא [כ]פחת נבילה איכא בינייהו רבי מאיר סבר פחת נבילה דניזק הוי ורבי יהודה סבר פחת נבילה דמזיק הוי פלגא א"ל אביי אם כן מצינו לרבי יהודה תם

אילו גבך הוה לאו מינך הוה גבי ליה. תימה מז הוא דדין שיגבה שפטא בשמירתו וי"ל דלא קאמר אלא כלומר דאין גוף השור משועבד לנ"ח כמו שהוא משועבד לניזק שמשתלם מגופו וכן פירש בקונטרס בריש שור שנגח מלבעה וחמשה (לקמן ד' לו.):

שאלמלא לא הזיקו היה עומד על שמנה מאות זוז נותן כשעת הנזק. לא נקטיה לאשמועינן אלא שאלמלא כל מה שהיה ראוי להשביח אלמלא לא הזיק דמילתא דפשיטא הוא דאלמלא אם נגח שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות גדול ומשביח ועוד מי להכי אצטריך מאי פריך בשמוך מי כשפטמו לריכא למימר אלא י"ל כפי' הקונטר' בלשון אחר: **הכא במאי עסקינן כשפטמו.** וכגון שאין השבח יותר על היציאה אשם היה יותר נהי נמי דאמרינן בחזקת הבתים (ב"מ ד' מב:) דשותף הוי כיורד ברשות מ"מ מה שאדם רוצה ליתן למפטם לפטם יטול המזיק והמותר יש לו להיות לניזק וא"ת א"כ אמאי אצטריך למיפרך מרישא מסיפא גופה לפרוך מי כשפטמו לריכא למימר וי"ל דסיפא אצטריך דסד"א כיון דאמר ר"ע הוחלט השור הוי ליה מזיק כשפטמו מניח מעותיו על קרן הבית כמו בהלך למדינת הים ובא אחר ופרנס אשתו (כתובות ד' קז:) ועוד מצינו למימר דאיירי שפיר שהשבח יתר על היציאה והא דקאמר נותן כשעת הנזק לאו דוקא אלא בא להשמיענו שיטול יותר מדמי יציאותיו דכיורד ברשות דמי:

כשפיטמו. וא"ת אמאי מפליג בין שבח לכחש לפלוג בשבח גופיה דשבח ממילא כשעת העמדה בדין וי"ל דלאב דנקט בריש שבח וכחש בסיפא נמי נקט הכי: **זה נוטל** חצי החי וחצי המת. האי לישנא לאו דוקא ולא אתי למימר אלא שמקבל עליו חצי הפחת ולפי המסקנא שקיל בשבח: **דרבי** מאיר סבר פחת נבלה דניזק. אע"ג דבפ"ק (ד' י:) נפקא לן מוהמת יהיה לו מ"מ האי קרא דהכא אצטריך לאשמועינן דלא משלם אלא חצי נזק דאי מוחלו את כספו ה"א שהוא פעמים יותר ופעמים פחות כדמוכח בסמוך דפריך א"כ מצינו תס לר' יהודה דמשלם יותר מא"נ ומשני אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתו מיתה מחצין אלמא נפקא לן מוגס את המת יחצון דלא משלם אלא חצי נזק: מצינו

אפי' הזיק עד שלא חב. נמי בעל חוב קדים לתפיסה וכיון דתפס אמאי מפקינן מיניה: **ש"מ.** בתמיה. דפלוגתא היא בעלמא (כתובות דף לד.) דאיכא למ"ד מה שגבה גבה: אית דגרסי **ואפי' הזיק עד שלא חב נמי דיזק קדים ש"מ כו'.** כלומר אע"ג דניזק קדים שיעבודיה קשיא ליה האי: **אילו גבך הוה.** דכבר גבית ליה קודם שהזיק: **לאו מינך משתלמנא.** בתמיה: **ושבח.** ניזק ועמד על ד' מאות זוז: **שאלמלא כו'.** כלומר הואיל ואיכא למימר אלמלא לא הזיקו היה עומד על שמונה מאות זוז ונותן לו כ"ה זוזים כשעת הנזק ולא מצי א"ל אמאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דאמר ליה ניזק אי לא אזיקתן הוי שבח וקאי על תמני מאה. ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים חציין של ד' מאות אלי זנק שהפסידו אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק ולשון עיקר: **ליחש.** הניזק מחמת המכה וגרמה עכשיו הזיקו גדול יותר ממתילה בשעת הנזק נותן לו כפי נזק שבשעת העמדה בדין דקאמר לקמן קרנא דתורך קבירא ביה: **שבח מזיק.** ועמד על ד' מאות: **נותן לו.** כ"ה זוז כשעת הנזק ואין יכול ניזק לומר לו תן לי חלק שמיעת שבו שזכיתי בו משעת הנזק וברשותי השביח: **לחש כשעת העמדה בדין.** ונותן לו חלק שמיעת שבו שברשותו כחש. ולקמן פריך רישא לסיפא: ה"ג **דולה ר' עקיבא היא וכשפיטמו.** מזיק לשור וחסר ממונו לשבוחיה הלכך לא שקיל ניזק בשבחא: **אימא רישא שיבה ניזק ועמד על ארבע מאות זוז.** אפי' הכי נותן לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל אמאי אפסדתיך משום דא"ל ניזק אלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות: **ואי כשפיטמו.** ניזק לשורו לריכא למימר דיהיב לו כשעת הנזק ולא מצי א"ל אמאי אפסדתיך הא האי דאשבח משום פיטומו הוא וחסר ביה ממונא. לישנא אחרינא הכי משמע אימא רישא שבח ניזק נותן לו כשעת הנזק ותו לא ולא מצי למימר ניזק תן לי ב' מאות שאלמלא לא הזיקו כו' ואי כשפיטמו לריכא למימר דלא יהיב ליה מזיק ב' מאות האי דאשבח משום פיטומא הוא וקשיא לי הא ודאי אצטריך לאשמועינן [ו]דאשבח דאפסדיה דאי לא אזיק הוה קאי השתא בהאי פיטומא דפטמיה על תמני מאה ולשון ראשון שמעתי ועיקר: **רישא נותן לו כשעת הנזק.** ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך בין דפטומי פטמיה בין דשבח ממילא והיכא דפטמיה לא הוה אצטריך למיתנא אלא משום היכא דשבח ממילא אצטריך לאשמועינן: **לחש כשעת העמדה בדין.** אריש מהדר: **מתני' ואלו אם כספו.** דהיינו חצי נזק: **וכן הלכה.** ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו מ"נ אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימת ומכרו את השור החי וגו'. וכגמ' מפרש במאי פליגי: **והנבילה יפה כ' זוז.** דה"ל הזיקו ק"נ ופלגא נזקא דהיינו ע"ה בעי ניזק להפסיד והלכך שקיל חצי (נזק) החי וחצי המת דשוו קכ"ה ומטי לכל אחד פסידא ע"ה: **גמ' פחת שפחתו מיתה מחצין בחי.** כלומר נבילה לא שייכא גבי מזיק כלל אלא שמין את הנבילה כמה פחותין דמיה עכשיו משעה שהיה חי ונותן לו מזיק חצי הפחת: **האי קכ"ה קא שקיל והאי קכ"ה קא שקיל.** היכא דנבילה שוי כ' דהא לר"מ גופי' שקיל כ' דנבילה וע"ה מן החי דהיינו חצי הפחת שפחתה מיתה והוו קכ"ה ולרבי יהודה נמי נוטל הניזק חצי החי דהיינו ק' וחצי המת דהיינו כ"ה ובמאי פליגי: **פחת נבילה.** אם פחתו דמיה משעת מיתה עד שעת מכירה לר"מ דאמר לא שייך מזיק בנבילה פחת דניזק הוי ולא יהיב ליה אלא חצי מה שפחתה מיתה: תס

פה א מיי' פרק כ מהל' מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קד סעי' ח:
פו ב ג מיי' פ"ז מהל' גזקי ממון הל' יא טוש"ע מ"מ סי' תד סעי' ח:
פז ד ה ו מיי' שם הל' יא יב טוש"ע שם סעי' ב:
פח ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ח:
פט ח מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש"ס

גמ' **אתאן** לר"ע. עי' לקמן דף מז ע"א תוס' ד"ה ליתא: **שם קרנא** דתורך כו'. ע' לעיל דף י ע"ב תוס' ד"ה לא עלרכא:

מוסף רש"י

שותפי נינהו. בההוא שור דמשתעי ביה קרא שוינהו רחמנא שותפין (לעיל לג.). **והצו את כספו.** בשוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, כין שהעגלה שוה הרבה כין שהיא שוה מעט, כשוטל זה חלי המי וחלי המת וזה חלי המי וחלי המת, נמצא כל אחד מפסיד חלי מזק שהזיקה המיתה, למדנו שהתם משלם חלי מזק. שמן השוין אתה למד לשאינו שוין, כי דין התם לשלם חלי מזק לא פחות ולא יותר (שמות כא לה).

רבינו חננאל

ש"מ בעל חוב מאוחר שקדם וגבה ממטלטלי מה שגבה גבה, שדין שור המועד כיון דמן העלייה משלם זוזי הוא דמסיק ביה ולית ליה בתורא מידי אלא מלוה מסיק ביה, והאי תורא כשאר מטלטלי דמזיק דמי וכל מה שעשה עשוי. וקיימ' כי הא מתניתא. ת"ר שור ששוה ר' שנגח שור ששוה ר' וחבל בו בנ' זוז, ולא תבעו הבעלין, ושבח מעצמו, וכל שכן אם פיטמו דאמ' ליה המזיק אנת מפטם ליה לתורך ואנא יהיבנא לך, אינו נותן לו אלא משעת הנזק, ואפי' שבח ועמד על ת' מאות זוז ולולי הנגיחה היה שוה עתה ת"ת זוז, נותן לו כשעת הנזק חצי ההזק, והוא כ"ה כספים. כחש מחמת הנגיחה ולא מחמת מלאכה, נותן לו כשעת העמדה בדין כדין א), וכו' עקיבה דאמ' שותפי נינהו. שמין כמה היה שוה השור הניזק מקודם שיזיקו וכמה שוה עתה בשעת העמדה בדין והפחיתם הנגיחה משלם חצי נזק לניזק. **שבח המזיק נותן לו כשעת הנזק.** סלקא דפטמיה המזיק לתוריה, פי' שור שוה נ' שנגח שור שוה ג' מאות וחבל בו בר', דינו ליטול השור בנזקו שאינו משתלם אלא מגופו וישתלם נ' זוז ויפסיד ק"נ זוז. עמד המזיק ופיטם את שורו והשביחו ושוה ק' זוז, אין לו לניזק לומ' אטול השור כמות שהו כי הוא עתה כשיעור הניזק, דיכיל למימר ליה מזיק אנא מפטימנא ואת שקיל. ודוקא

רבינו חננאל (המשך)

כשפיטמו המזיק, אבל שבח ממילא לא, אלא שקיל ניזק משבחה שיעור ניזקיה. **כחש המזיק,** כגון שהיה ק' והיתה החבלה שוה ק"ק ועתה בשעת העמדה בדין המזיק נ', אין יכול הניזק לומ' לו תן לי ק' שכך היה שוה שורך כשעה שהזיק, אלא אומ' לו קח השור כמות שהוא כר' עקיבה דאמ' הוחלט השור. **וכן הדין. מתני'.** שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' כו'. ת"ר שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ונבלה יפה נ' זוז, זה נוטל החצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת וזהו שור האמור בתורה, דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומ' אין זה שור האמור בתורה אלא שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום, על זה נאמ' ומכרו את השור החי וחצו את כספו. ומה אני מקיים וגם את המת יחצון, פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. פי' אם נגח שור שוה ש' שור שוה ר' והנבילה יפה [ק'] רואין השור עכשיו בחייו היה שוה ר', המיתו פחת מדמיו ק' זוז ושוה נבלה ק' זוז. מחצין ק' זוז שהן פחיתת השור המת חצים משלם המזיק מגופו שלחי וחצים מפסיד הניזק. **ואקשי',** מכדי בין לדברי ר' יהודה בין לדברי ר' מאיר דאמ' פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי, שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז, ולר' יהודה דאמ' זה נוטל חציו שלחי מנה, נוטל מן הנבלה כ"ה זה חצי הנבילה, וכך נוטל המזיק. ולר' מאיר נוטל חצי פחת שפחתתו המיתה, והוא ע"ה כספים, והנבילה בנ' זוז, הרי קכ"ה זוז. מאי בינייהו, אמר רבא פחת נבילה איכא בינייהו, פי' כגון שהיתה שוה הנבלה בשעת מיתה נ' כספים ועכשיו שוה כ', ר' מאיר סבר הנבילה לניזק, לא חייבה התורה לניזק אלא חצי שפחתתו המיתה והוא ע"ה כספים. ור' יהודה סבר זה וזה חולקין והפסד הנבלה על שניהן, נמצא לר' מאיר שנוטל הניזק ע"ה מן החי וכ' דמי הנבילה הכל צ"ה, ולר' יהודה נוטל חצי החי

ק' וחצי הנבילה י' הכל ק"י. **הקשה** עליה אביי לדבריך שאתה אומ' כי ר' יהודה מתחייב המזיק לשלם פחת הנבלה, נמצא

א) נשטמ"ק נוסף. נדין כר"ע.

מצינו תם חמור ממועד. וא"ת והא ר"י אית ליה (לקמן דף מה:) לד תמות במקומה עומדת וי"ל דה"פ מלינו לד תמות חמור מלד מועד ומייתי מברייתא דשור שור מנה כו' ומה לד מועד דחמור אין משלם אלא מה שהזיק לד תמות הקל לא כל

סח חמור ממועד. דהא גבי מועד אמרינן בפ"ק (דף י:) בעלים מטפלים בנבילה דכתיב והמת יהיה לו וגו' לניזק: **הכי נמי.** דס"ל תם חמור: **לדחנן.** לקמן בפרק שור שנגח ד' וה': **ר"י אומר סח חייב.** אם שמרו שמירה פחותה ויצא והזיק ומועד פטור: **דכתיבי קרא'.** כדמפרש התם: **זה נוטל חצי חי.** שאור חציו י"ב סלעין ופלגא בשביל תשלומין שלו שלא שוה אלא ה' סלעים: **סח הקל לא כ"ש.** אלמא לר' יהודה תם קל קרי ליה: **ר"מ סבר שבח נבילה דניזק הוי.** לית להו שום שותפות: **והיינו דקשיא ליה לר"י.** דשמעינן ליה בברייתא דלקמן דקאמר יכול שור שוה ה' סלעים שנגח לשור שוה מנה כו' דהא דקאמר יכול משום דקשיא ליה הכי כיון דלדידיה ס"ל דחם לחמנא עליה דמזיק למשקל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח לשור שוה מנה והנבילה יפה כ' זוזים דשקיל מזיק חצי החי דהוו שני סלעים ופלגא וחצי המת דהוו שש סלעים ורביע: **אמרת וכי היכן מצינו מזיק נשכר.** שאינו מפסיד כלום דאע"ג דקאמר ר"י לעיל דמזיק שקיל בשבחא בתשלומי ח"ג מיהא איתא ומפסיד ע"ה משור החי: **שלש ישלם.** במועד כתיב אלא שני תשלומים כתב לך אחד לתם ואחד למועד לומר בעלים משלמין ואין הבעלים נוטלין: **והנבילה יפה שלשים זוז.** שהוקרה הנבילה משמתה דשקיל מזיק חמשה זוזי בגופן י' זוזי שהשביחה דהא לא מטי פסידא לניזק דהוא נמי מרויח ה' דינר: **אם כן מצינו לר"י תם משלם יותר מחצי נזק.** א"כ אלא דרש ר"י פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מצינו בתם משלם יותר מחצי נזק והיכי דמי שור שוה כ' שנגח לשור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוי נזק כ' ופלגא נזקא עשרה וכי פלגי חצי חי וחצי מת נוטל נזק בחי כ"ה ובמת י' הרי [ל"ה] נמצא מזיק משלם יותר מחצי נזק דשלמא לר"מ לא משלם אלא חצי מה שפחתתו מיתה אלא לר"י נהי נמי דהיכא דמטי חצי החי יותר מנזק שלם נפקא ליה החי דלא שקיל נזק חצי החי מקל וחומר ממועד כדקתני לעיל מה מועד חמור אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אבל הכא דליכא למימר הכי דהא פחות ממה שהזיק משלם ומיהו טפי מחצי נזק איכא: **אים ליה לרבי יהודה פחת שפחתתו מיתה.** הלכך בההוא נמי מקרא נפקא ליה דלא שקיל אלא חצי נזק: **א"כ.** דלפחת שפחתתו מיתה לחוד אתא לכתוב את המת יחצון מאי וגם ש"מ תרתי דשמעיה רחמנא בשבחא: **מתני' שורו שבייש פטור.** כדקיימא לן (לעיל דף כו.) אים בעמיתו[1] ולא שור בעמיתו: **שורו שהדליק אש הגדיש בשבת חייב.** חצי נזק דמשונה הוא: **גמ' כל המקלקלין פטורין.** לענין שבת: **חוץ מחובל ומבעיר.** כדמפרש

ר' יהודה אומר תם חייב ומועד פטור אימר דשמעת ליה לרבי יהודה לענין שמירה דכתיבי קראי לענין תשלומין מי שמעת ליה והתניא רבי יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה סלע זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת וכי מועד למה יוצא להחמיר עליו או להקל עליו הוי אומר להחמיר עליו ומה מועד אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אלא א"ר יוחנן [a]שבח נבילה איכא בינייהו דמ"ם דניזק הוי ומ"ם [b]פלגא והיינו דקא קשיא ליה לר"י השתא דאמרת חם רחמנא עילויה דמזיק דשקיל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה מנה והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת היכן מצינו מזיק נשכר ואומר [1]שלם ישלם בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין מאי ואומר וכי תימא הני מילי היכא דאיכא פסידא לניזק אבל היכא דליכא פסידא לניזק כגון שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה שלשים זוז שקיל נמי מזיק בשבחא ואומר שלם ישלם בעלים משלמין [2]ואין בעלים נוטלין א"ל רב אחא בר תחליפא לרבא א"כ מצינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק והתורה אמרה [2]ומכרו את השור החי וחצו את כספו אית ליה לר"י פחת שפחתתה מיתה מחצין בחי מנא ליה [2]מוגם את המת יחצון והא אפקיה ר' יהודה לזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת א"כ נכתוב קרא ואת המת מאי וגם ש"מ תרתי: **מתני' [i]יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו [h]כיצד שורו שבייש פטור והוא שביישו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ואמו פטור שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב [3]והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו: **גמ'** [3]תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן [j]כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל [7]פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תימצי לומר משנה [j]חובל בצריך לכלבו [k]מבעיר בצריך לאפרו תנן שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור וקתני הוא דומיא דשורו מה שורו דלא קבעי ליה אף

מצינו תם חמור ממועד. וא"ת והא ר"י אית ליה (לקמן דף מה:) לד תמות במקומה עומדת וי"ל דה"פ מלינו לד תמות חמור מלד מועד ומייתי מברייתא דשור שור שוה מנה כו' ומה לד מועד דחמור אין משלם אלא מה שהזיק לד תמות הקל לא כל

סח: והתורה אמרה ומכרו. לאו משום דלשתמע פשטיה דקרא מ"ג דקרא לא משמע כלל אלא י"ל דה"ק והתורה אמרה ומכרו וע"כ ר"י לא מפרש לקרא דלשתלם כל שעה יותר מחצי דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה ח"ג לקמן בפ' שור שנגח ד' וה' (ד' לז.) אמר להן לשבתות משלם מזק שלם ולימי החול משלם חצי מזק: **שורו שבייש פטור.** לער ורפוי ושבת ודמי ולדות לא חשיב משום דשמעינן ממתניתין דהחובל (לקמן דף פז.) ואע"ג דבושת נמי קתני התם מ"מ תנא הכא לדקדק הוא דומיא דשורו או שורו דומיא דידיה וכן שור שהליק הגדיש אגטריך להכי כדאיתא בגמרא דלמילתא אחריתי לא אגטריך דפשיטא דחייב לענין שורו מה לי שבת ומה לי חול ואגב הדליק הגדיש דמיירי בגדון בנפשו קתני חבל באביו ואמו אבל שורו שסימא את עין עבדו אגטריך שאע"פ שבעלמא חייב בשורו פטור הכא לא אשמועינן בשום משנה: **חובל וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו.** רבינו שמואל פירש דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ורבי יוחנן ס"ל כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו או לאפרו לא חשיב מקלקל אלא מתקן דחייב אפי' לר"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כר"י מאן דמתני כרבי שמעון משתיקין ליה דבה"ג פריך בפ"ק דחולין (דף טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ורבי יוחנן אליבא דר"ש פליגי דרבי אבהו כר"ש דאיתא פרק האורג (שבת דף קו. ושם ד"ה חוץ) ורבי יוחנן סבר דאפי' רבי שמעון בעי תקון קלא ומיהו לא חשיב תקון שיתחייב בכך לרבי יהודה או לר"ש בשאר מלאכות דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלבו ולשרוף גדיש בעבור אפר וטעמא בחובל ומבעיר כדמפרש התם בפרק האורג משום דגמר ממילה והבערת בת כהן וא"ת ואמאי מחייב רבי אבהו אע"פ שאין צריך לכלבו ולאפרו הא כיון דאין צריך כלל מלאכה שאינה צריכה לגופה היא דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעינן צריכה לגופה כדמוכח בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד: ושם ד"ה מאן) ובשלהי כל כתבי (שבת דף קכא.) ובפרק כלל גדול (שם דף עה. ושם ד"ה טפי) ובשלהי שפוך אבל (כריתות דף כ:) ואור"י דכל הנך סוגיות כרבי יוחנן והיא דספק אכל ופרק כל כתבי דהוי בריתא איכא למימר דההוא תנא סבר כר"י בחבורה וכרבי שמעון בחבורה ועי"ל

אים ליה. כדכתיב אים בעמיתו ולא שור בעמיתו: **שורו שהדליק אש הגדיש בשבת חייב.** חצי נזק דמשונה הוא: **גמ' כל המקלקלין פטורין.** לענין שבת: **חוץ מחובל ומבעיר.** כדמפרש

מתני' [i]יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו [h]כיצד שורו שבייש פטור והוא שביישו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ואמו פטור שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב [3]והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו: **גמ'** [3]תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן [j]כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל [7]פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תימצי לומר משנה [j]חובל בצריך לכלבו [k]מבעיר בצריך לאפרו תנן שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור וקתני הוא דומיא דשורו מה שורו דלא קבעי ליה אף

רבינו חננאל

תם חמור ממועד כי המועד כתי' ביה שלם ישלם שור תחת השור, לא ידענא דהמת מזיק שקיל ליה, מאי טעמ' כתי' והמת יהיה לו אלא ללמדך שהוא לניזק והמותר ממה שהיה שוה המת והוא בחיים משלם, נמצא פחת הנבלה על הניזק ואין על המזיק כלום. ואם תאמ' בתם בפחת הנבלה משלם גם המזיק, נמצא חומרא בתם מן המועד, כי מה שאינו משלם המועד משלם התם. וכי תימ' לר' יהודה תם חמור לזה, דתנן ר' יהודה אומ' תם חייב מועד פטור כו', ואסיק' שני התם דכתיבי קראי, אבל לענין תשלומין לא אמר ר' יהודה. ועוד, והתניא ר' יהודה אומ' יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה' סלעים והנבלה יפה סלע כו', ונדחו דברי רבא. ופירק ר' יוחנן פחת נבלה דברי הכל דניזק הוי, ושבח נבלה איכא ביניייהו. ר' מאיר סבר דניזק הוי ור' יהודה פלגי, והיינו דתני בברייתא דקא קשיא לר' יהודה השתא דאמרי' חס רחמ' עליה דמזיק ולא שקיל בפחיתא ושקיל בשבחא, יכול שור שוה ה' סלעים שנגח שור שוה ק' והנבלה יפה נ' זוז, חולקין חצי החי וחצי המת, שנמצא המזיק נוטל יותר מדמי שורו כולו, היכן מצינו מזיק נשכר, ואמ' שלם ישלם. מאי ואמ', וכי תימ' הני מילי דאמרת היכן מצינו מזיק נשכר הני מילי היכא דאית ליה פסידא לניזק שלא יהא מפסיד וזה נשכר, אבל היכא דלית ליה פסידא לניזק, כגון שור שוה ה' סלעים, שהן כ' זוז, שנגח שו[ר] שוה ה' סלעים ושבחה הנבלה ושוה ל' זוז דשקיל האי כ"ה זוז והאי כ"ה זוז, נמצא המזיק נוטל דמי שורו כולו ותוספת ה' זוז, לפיכך כתי' שלם ישלם הבעלים משלמין ולא נוטלין. **אמ' ליה רב אחא בר תחליפא לרבא,** לדידך דאמרת דילמ' כי חס רחמ' עליה דמזיק דשקיל בשבחא היכא דלית ליה פסידא לניזק אבל היכא דאית ליה פסידא לניזק לא, מדגלי רחמנא גבי מועד שלם ישלם תשלומי מעלי' מכלל דתם אע"ג דמפסיד ניזק תשלומי הוו.

אימא אם משלם לו חד זוזא תשלומי הוו וחולק עמו במת ובחי, ואע"פ שזה מפסיד יהיה זה נשכר. אמ' ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי, כלומ' המזיק משלם החיזק, ואם אין שם החיזק אין למזיק כלום. **אמר רבא אחא בר תחליפא לרבא,** לדידך דאמרת לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה פלגי, נמצא תם משלם יתר מחצי נזק, כגון שור שוה ה' שנגח שור שוה ה' והנבילה יפה נ' זוז נמצא חצי נזק ע"ה פחתה הנבלה ואינה שוה עכשיו אלא ל' זוז, לר' יהודה דאמ' פלגי חייב המזיק לשלם לניזק פ"ה זוז נמצא משלם יתר על חצי נזק י' זוז. ופריק כל כי האי גוונא אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. **לישנא אחרינא** אם כל נזק כיצא בו זולתי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבלה יפה כלום מחצין המת והחי בלבד. **מתני'.** יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו כו'. שורו שחבל באביו ובאמו חייב, הוא שחבל באביו ובאמו פטור. וכן שורו שהדליק את הגדיש כו'. **תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין,** פי' בשבת, פטורין חוץ מחובל ומבעיר. אמ' ליה חוץ מחובל ומבעיר אינה משנה, אלא כל המקלקלין פטורין אפי' חובל ומבעיר בכללם הכל פטורין. אם תימצא לומ' משנה, חובל כגון שהכה בהמה וכיוצא בה והרגה בצריך לכלבו, מבעיר בצריך לאפר. ואינן מקלקלין, לפיכך חייבין, אבל כל חובל ומבעיר שהוא מקלקל פטור. ואקשי' ממתני' שורו שהדליק את הגדיש חייב כו'.

צ א ב מיי' פ"ז מהל' מזקי ממון הלכה ח סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סי' תג סעי' ב:
צא ג טוש"ע שם בהג"ה:
צב ד ה מיי' פ"ז מהל' מזקי ממון הל' ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' תה סעיף ו ופעי' ב:
צג ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' ח ופ"ז מהל' שבת הל' ח ופ"ח הלכה ז ופ"י הלכ' י ופי"ב הלכה ו סמג לאוין סה ועשין עח:
צד ז מיי' פ"מ מהל' שבת הל' ז:
צה ח מיי' שם פי"ב הל' ו:

תורה אור השלם

1. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֻנוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ:
שמות כא לו
2. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן:
שמות כא לה

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה יצא להממיר: (ב) רש"י ד"ה מון ממוכר וכו' בפרק האורג. נ"ב ד' קו ע"א:

מוסף רש"י

חוץ מחובל. כאדם דמקלקל הוא ומייב, דתנן (לקמן מז.), המוכל בחבירו בשבת פטור מלשלם מפני שנדון בנפשו (שבת קו.). ומבעיר. את הגדיש מקלקל הוא ומייב, כדתנן והוא שהליק את הגדיש פטור מן התשלומין מפני שנדון בנפשו (שם). **פוק תני לברא.** דטעות הוא (סנהדרין סב.). **אינה משנה.** לא נשנית מעולם בבית המדרש (ביצה יב:) דאם מקלקל הוא פטור (שבת קו.). **בצריך.** לדס היינא מן החבלה, לכלבו. ואם מקלקל הוא אגל הכלב, מתקן הוא אגל הכלב (שם).

רבינו חננאל (המשך)

כן שחולק הניזק והמזיק השור החי והמת פעמ' שישוה השור החי ש' והמת היה שוה ר' והנבלה יפה נ' זוז[ן] הניזק נוטל מן החי ק"נ ומן הנבלה כ"ה הכל קע"ה והנזק לא היה אלא ק"נ זוז שהנבלה היתה שוה נ' זוז עכשיו נמצא תם משלם יתר מחצי נזק. ופרק' אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. **מגא ליה, מגם את המת יחצון.** הא אפקיה ר' יוחנן אליבה דר' יהודה דאית ליה למזיק בשבח נבילה. ופרק' אם כן לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת ולישתוק, והוה אמינא בזמן שנגח שור שוה ר' לשור שוה ר' והנבילה לא יפה כלום דמקיימא חלוקה חצי בחצי בחי ובמת, אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא. כתב יחצון מכל מקום הנזק, לאשמועינן פחת שפחתתו [מיתה] מחצין בחי. **ואית מאן** דמפיק האי סברא מוגם, ואמ' אתין וגמין רבויין אתא גם לרבות שור שוה ש' שנגח שור שוה ר' והנבלה יפה נ' זוז ומחצין בחי הנזק והוא פחת שפחתתו מיתה, וכן

(ג) לקמן מה:, (ד) [ע' תוס' כתובות ל: בד"ה רב אחאי], (ה) שבת קו., (ו) [שבת שם. בילה יב: יבמות עז: סנהדרין סב:], (ז) [שמות כא], (ח) [ויקרא כד], (ט) [נ"ל דתניא שבת קז:].

---

(1) נמ' למה יצא להממיר: (2) רש"י ד"ה מון ממוכר וכו' בפרק האורג. נ"ב ד' קו ע"א:

---

(3) מדאגטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב ומדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא: **אינה משנה.** דאינהו נמי פטירי: **בצריך לכלבו.** דהוי מקלקל על מנת לתקן. והא (4)(דתנן) נגרר הדס אע"פ שלא יצא משוש הוא דמחייב: אף

---

(5) [ע' תוס' כתובות ל: בד"ה רב אחאי], (6) [שמות כא], (7) [נ"ל דתניא שבת קז:].